

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Tom V

Jacek Gudowski

GUDI
LEX

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Tom V

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1921–2020
oraz piśmiennictwo z lat 1838–2020,
dotyczące Kodeksu postępowania cywilnego
lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami

Jacek Gudowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

**GUDI
LEX**

Stan prawny na 10 września 2020 r.

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
Violet Design Wioletta Kowalska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

© Copyright by Jacek Gudowski, 2020

ISBN 978-83-8223-038-3

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Beacie

PRZEDMOWA

I.

Prawo procesowe cywilne jest częścią prawa publicznego, a więc prawa uwzględniającego interes ogółu, regulującego stosunki społeczne z punktu widzenia interesu wspólnego. Jego akces do prawa publicznego jest jednak swoisty, służy ono bowiem także – a nierzadko ten cel ma charakter pierwszorzędny – ochronie i realizacji norm prawa prywatnego. Obecność w prawie procesowym cywilnym pierwiastków prywatnoprawnych, a niekiedy klasycznych instytucji prawa prywatnego (uznanie, ugoda, potrącenie itd.), jest zatem całkiem naturalna. Różny bywa także rozkład elementów inkwizycyjno-śledczych i elementów kontradyktoryjnych, czyli stopień tzw. publicyzacji procesu, jednak proces jako całość oraz wszystkie jego instytucje i urzędnienia zawsze, mimo niekiedy teleologicznej niejednorodności, mają charakter *iuris publici*. Odgrywa to istotną rolę przy opisie, objaśnianiu i stosowaniu tych instytucji, a także przy wykładni i rozstrzyganiu powstających w praktyce problemów jurystycznych (prawnoprosesowych). Niebagatelne znaczenie mają także aspekty historyczne, a więc sięganie wstecz, do źródeł poszczególnych instytucji, rozpoznawanie celów i przyczyn powodujących ich powstanie, ustalanie roli, jaką odgrywały, oraz śledzenie faz rozwoju, któremu podlegały.

Źródeł prawa procesowego cywilnego w jego nowożytnym, współczesnym kształcie należy poszukiwać u zarania wieku XIX. W ślad za kodeksami cywilnymi – Kodeksem Napoleona z 1804 r., kodeksem cywilnym austriackim z 1811 r. oraz kodeksem cywilnym niemieckim z 1896 r. – zaczęły powstawać kodeksy postępowania cywilnego wypełnione normami gwarantującymi skuteczną realizację praw prywatnych. W wyniku uwarunkowań historycznych na ziemiach polskich obowiązywało kilka porządków procesowych, narzuconych przez zaborców, osadzonych na wspólnych fundamentach, ale różniących się co do zasad i poszczególnych rozwiązań normatywnych. Odmienności wynikały z wielu przyczyn: z różnic w organizacji sądownictwa, z tradycji, z decyzji imperatora oraz z dorobku doktrynalnego.

O charakterze porządku procesowego zasadniczo zawsze decydowały dwa kryteria: balans między elementami kontradyktoryjności i inkwizycyjności oraz osnowa (typ) środków zaskarżenia. Spoglądając wstecz, na ostatnie stulecie, można stwierdzić, że w państwach demokratycznych kształtujących społeczeństwo obywatelskie oraz edukujące je w poczuciu odpowiedzialności za własne działania proces sądowy odznaczał się przewagą elementów kontradyktoryjności (sporności), natomiast elementy zasady śledczej dominowały w państwach totalitarnych lub autorytarnych albo tych, w których z innych powodów zaznaczała się omnipotencja państwa. Linię podziału między systemami środków

zaskarżenia wyznaczały natomiast uznawane koncepcje doktrynalne, mające także silne zakotwiczenie terytorialne; w krajach germańskich i pozostających pod ich wpływem funkcjonował system rewizyjny, natomiast we Francji i krajach, w których zdomował się Kodeks Napoleona, obowiązywał system kasacyjny.

II.

W Polsce roku 1918, na progu II Rzeczypospolitej, obowiązywały odziedziczone po zaborcach cztery systemy postępowania sądowego w sprawach cywilnych.

Rosyjska ustawa postępowania cywilnego z dnia 20 listopada 1864 r. (tom XVI cz. I Zводу Praw), przesycona pierwiastkiem prawa francuskiego, obejmowała postępowanie w sprawach spornych i niespornych, łącząc harmonijnie zasadę kontradyktoryjności z elementami instrukcyjności, w zakresie środków odwoławczych przewidując apelację oraz kasację, funkcjonującą jako środek nadzwyczajny, obok restytucji i tzw. opozycji trzeciego. Procedura rosyjska, mająca moc na terenie Królestwa Polskiego od 1875 r., czerpała wiele rozwiązań instytucjonalnych z francuskiego kodeksu postępowania cywilnego z 1806 r., obowiązującego na ziemiach polskich od 1808 r. wraz z Kodeksem Napoleona.

Na obszarze zaboru pruskiego obowiązywała ustawa o postępowaniu cywilnym z dnia 30 stycznia 1877 r., normująca zarówno postępowanie w sprawach spornych, jak i w sprawach egzekucyjnych (z wyjątkiem zarządu przymusowego i licytacji nieruchomości), a ze spraw niespornych tylko sprawy o ubezwłasnowolnienie oraz tzw. postępowanie wywoławcze. Procesem rządziła niepodzielnie zasada kontradyktoryjności, praktycznie bez jakichkolwiek koncesji na rzecz zasady inkwizycyjności. Środkiem przeciwko orzeczeniom było odwołanie oraz rewizja przysługująca od wyroków sądów apelacyjnych.

Aktem prawnym regulującym postępowanie cywilne na terenie zaboru austriackiego była ustawa o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych z dnia 1 sierpnia 1895 r., tzw. procedura kleinowska¹, obowiązująca od dnia 1 stycznia 1898 r. Towarzyszyła jej ustawa ustrojowa z dnia 1 sierpnia 1895 r. o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych, zwana „Normą Jurysdykcyjną”, zawierająca także przepisy dotyczące spraw niespornych, zwłaszcza z zakresu właściwości sądów. Procedurze „kleinowskiej” przyświecała myśl, że proces cywilny służy nie tylko prywatnym interesom stron, ale również dobru ogólnemu (publicznemu), toteż zasada kontradyktoryjności korygowana była w dużym stopniu elementami instrukcyjnymi. Osnowę systemu zaskarżania orzeczeń w procedurze austriackiej stanowiło odwołanie, przysługujące od wyroków sądów pierwszej instancji, oraz rewizja od wyroków sądów odwoławczych, uzupełniane rekuresem i zażaleniem.

Czwartym systemem postępowania cywilnego, mającym niewielkie znaczenie, była wywodząca się ze źródeł germańskich procedura węgierska, obowiązująca szczątkowo na terenach Spiszu i Orawy.

---

¹ Od nazwiska Franciszka Kleina, profesora Uniwersytetu Wiedeńskiego, rzecznika i orędownika reformy postępowania cywilnego.

Z chwilą odzyskania niepodległości, najszybciej, jak to było możliwe, przystąpiono do prac unifikacyjnych mających na celu ustalenie zasad, a następnie stworzenie jednolitej polskiej procedury cywilnej. Równoległe toczyły się dyskusje nad modelem ustroju sądów, zakończone dość szybko, przynajmniej co do pryncypiów, z chwilą uchwalenia Konstytucji Marcowej.

Zaczątek prac nad kodyfikacją polskiego prawa procesowego cywilnego stanowi powołanie w 1917 r. komisji prawa cywilnego pod przewodnictwem Jana Jakuba Litauera, grupującej najwybitniejszych prawników warszawskich, sędziów i adwokatów. Komisja przygotowała „Główne zasady polskiej procedury cywilnej”, które stały się przedmiotem krytycznej analizy dokonanej w 1918 r. przez tzw. podkomisję krakowską działającą pod przewodnictwem wybitnego procesualisty Franciszka Ksawerego Fiericha.

W dniu 10 listopada 1919 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, której prezydentem został właśnie Franciszek Ksawery Fierich. W jej ramach wyłoniono sekcję dla postępowania sądowego cywilnego, podzieloną na komitety: krakowski, warszawski i poznański. Przed twórcami kodeksu stało nie tylko trudne zadanie zaprojektowania nowoczesnego, oryginalnego, spójnego i użytecznego aktu prawnego, ale także, wcale nie łatwiejsze, zadanie znalezienia rozwiązań godzących występujące w poszczególnych rejonach Polski różnice, zakorzenione mocno w mentalności, utrwalone obyczajem oraz wieloletnią praktyką sądową i adwokacką. Rzeczą kodyfikatorów było również wypracowanie kompromisów doktrynalnych, gdyż na skutek rozbieżności różnymi drogami poszła także polska nauka procesu cywilnego.

W 1926 r., na podstawie referatów i koreferatów przygotowanych przez członków sekcji, komitet redakcyjny przygotował projekt kodeksu postępowania cywilnego, poprawiany i uzupełniany wielokrotnie, jak też poddawany szerokiemu osądowi środowisk prawniczych, zwłaszcza sądów oraz izb adwokackich. Projekt bazował na kodeksach państw zaborczych, czerpiąc z nich rozwiązania osadzone na utrwalonej praktyce ponadczasowych konstrukcjach prawnodogmatycznych, uznane za optymalne dla jednolitego prawa niepodległej Polski. Sięgano także do unormowań innych państw europejskich, a w szczególności do bardzo nowoczesnych w owym czasie kodeksów postępowania cywilnego kantonów Konfederacji Szwajcarskiej – Berno i Zurych.

W dniu 21 grudnia 1929 r. Komisja Kodyfikacyjna przedstawiła oficjalny projekt kodeksu z uzasadnieniem, po czym Prezydent Rzeczypospolitej nadał mu kształt rozporządzenia, wydanego w dniu 29 listopada 1930 r. (Dz.U. Nr 83, poz. 652), które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1933 r.² Kodeks z 1930 r. – dzięki wielkiemu wkładowi Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz doktryny – okazał się dziełem wybitnym, aktem prawnym spójnym, nowoczesnym, oryginalnym i użytecznym.

² Obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. (Dz.U. Nr 112, poz. 934) ogłoszony został jednolity tekst kodeksu postępowania cywilnego, łączący rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r., obejmującym prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. Nr 93, poz. 803).

III.

Jest oczywiste, że po drugiej wojnie światowej, po przełomie ustrojowym dokonanym w latach 40. ubiegłego stulecia, kodeks postępowania cywilnego z 1930 r. nie mógł się „utrzymać”. Raził nowe władze nie tylko „złym pochodzeniem”, ale przede wszystkim – jak podnoszono – nie był w stanie realizować „podstawowych założeń Konstytucji PRL w dziedzinie procesu cywilnego”. Nie mógł być również „skutecznym orężem w umacnianiu praworządności ludowej, ochrony własności społecznej i praw obywateli”. Podkreślano, że jakkolwiek nowelizacje przybliżyły przedwojenny kodeks do „nowych potrzeb”, to jednak społeczeństwo wciąż oczekiwało na unormowanie procesu typu socjalistycznego. Trzeba przy tym pamiętać, że inne ważne akty prawne ustanowione w okresie międzywojennym, w tym kodeks handlowy, pozostały w porządku prawnym tylko dlatego, że w „nowej rzeczywistości” miały zupełnie marginesowe znaczenie albo nie miały go w ogóle.

Na gruncie krytyki starego kodeksu wyrosło także nowe spojrzenie na funkcje i cele procesu cywilnego. Nauka zaczęła upowszechniać i stale powtarzać marksistowską tezę, że postępowanie cywilne pełni rolę służebną wobec prawa materialnego i służy wyłącznie realizacji jego norm. Tym samym wykazywano – i o to chodziło w tej tezie – że również prawo procesowe jest ściśle związane ze stosunkami produkcyjnymi i społecznymi.

Zapowiedzią nowego kodeksu postępowania cywilnego – wtedy jeszcze nieplanowanego – była reforma dokonana w lipcu 1950 r., a następnie w kwietniu 1953 r.³ Jakkolwiek z punktu widzenia legislacyjnego chodziło tylko o nowelizację kodeksu z 1930 r., to doszło do gruntownej przebudowy systemu prawa procesowego, gdyż dogłębnym zmianom o charakterze ustrojowym (nowa struktura sądów, dwuinstancyjność, likwidacja wydziałów handlowych, wprowadzenie ławników, udział prokuratora w postępowaniu cywilnym) towarzyszyło także przewartościowanie naczelných zasad procesu. Pożegnanie z pryncypiami procesu nie było oczywiście możliwe, zatem usiłowano starym zasadom nadać nową, „socjalistyczną” treść.

W sposób drastyczny nadwątlono zasadę dyspozycyjności; zasadę bezwzględną, stanowiącą refleks i atrybut autonomii praw prywatnych, oznaczającą, że sędzia może brać pod rozwagę tylko ten wycinek rzeczywistości, który zostanie mu przez powoda podany. W ujęciu ówczesnej nauki, czerpiącej bezkrytycznie z doświadczeń radzieckich, zasada dyspozycyjności – łączona ściśle z zasadą oficjalności – polegała na możliwości realizacji praw przysługujących stronie tylko w sposób zgodny z interesami socjalizmu; w razie konfliktu państwo, czyli sąd, miało prawo, a nawet obowiązek, interweniować. Prawo strony do wszczęcia procesu zostało ograniczone uprawnieniem prokuratora do wytoczenia powództwa w każdej sprawie, a związanie żądaniem powoda wyłączono w tych sytuacjach, w których w grę wchodziła ochrona mienia społecznego. Jednocześnie poddano szerszej kontroli sądu procesowe akty dyspozycyjne stron, takie jak cofnięcie

---

³ Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 38, poz. 349) oraz dekret z dnia 23 kwietnia 1953 r. o zmianie niektórych przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 23, poz. 90).

pozwu, uznanie powództwa itd., oraz wyposażono prokuratora w prawo zaskarżania orzeczeń, niezależnie od tego, czy wytoczył powództwo i czy chciał tego strony.

Dotkliwy cios zadano także kontradiktoryjności przez ustanowienie zasady prawdy obiektywnej. Tę właśnie zasadę wyróżniano jako nadrzędną, przenikającą wszystkie normy i instytucje prawa procesowego. Wiele przepisów kodeksu dostosowano do jej wymagań, a sąd obciążono obowiązkami niespotykanymi w żadnym innym modelu procesu cywilnego. Do wypaczenia procesu przyczyniła się także zasada ochrony własności społecznej, kryjąca się za dogmatem prawdy obiektywnej i osadzona mocno na fundamentach ustroju socjalistycznego (art. 8 i 48 Konstytucji PRL); przez wyraźne faworyzowanie jednostek gospodarki uspołecznionej doprowadziła m.in. do zachwiania nienaruszalnej zasady równoprawnienia stron.

Reforma prawa procesowego cywilnego dokonana w latach 50. nie zakończyła dzieła przebudowy. Kilka istotnych zmian wniosła jeszcze ustawa z 1962 r.⁴, ale był to już tylko krok do uchwalenia nowego kodeksu postępowania cywilnego, który stanowił zwieńczenie i podsumowanie dotychczasowych dokonań.

IV.

Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 czerwca 1964 r.⁵, obowiązujący do dzisiaj, był produktem konkretnej epoki, więc przyjęte w nim rozwiązania nie mogą dziwić ani zaskakiwać, zwłaszcza że związki między kształtem procesu a ustrojem państwa są naturalne i oczywiste. Wszystkie zasady oraz innowacje zaszczerpione do polskiego postępowania cywilnego w latach 50. zostały uwzględnione, w wielu wypadkach w rozwiniętej i usystematyzowanej formie, w innych jednak złagodzone lub stępione. Szczególnie widoczne było zawłaszczenie pola aktywności stron przez ograniczenie ich inicjatywy i samostanowienia o własnych interesach. Obciążając sąd obowiązkami, którym nie był w stanie podolać, stwarzano iluzję, że jedyna droga dojścia do sprawiedliwości wiedzie przez prawdę, która jest obiektywna i poznawalna, a jedynym strażnikiem na tej drodze jest państwo, sąd.

Tak czy inaczej, nowy kodeks – osadzony na szkielecie kodeksu z 1930 r. i wzorowany na jego założeniach – prezentował wysoki poziom legislacyjny i normatywny; był owocem wielu lat pracy wybitnych specjalistów z dziedziny prawa postępowania cywilnego⁶, a następnie licznych, zazwyczaj pozytywnych, testów podejmowanych w codziennej praktyce sądowej. Był dziełem integralnym i spójnym, dobrze znoszącym tradycyjne zabiegi wykładni, podatnym na zmiany i gotowym do wzięcia na swe barki nowych – prawnych i pozaprawnych – zjawisk współczesności.

Oczywiście, lata 1989 i 1990 – postanowienia Okrągłego Stołu oraz radykalne przekształcenie wizji ustroju państwa i sądów oraz pojmowania funkcji procesu

⁴ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 10, poz. 46).

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296).

⁶ Publicznie ogłoszono trzy projekty nowego kodeksu postępowania cywilnego – z 1955, 1960 i 1964 r.

– przyniosły przełom i wymusiły wiele zmian. Były one jednak podejmowane rozważnie, z namysłem, w sposób stroniący od radykalizmu, z intencją ocalenia tego, co dobre i skuteczne. Zdawano sobie sprawę, że prawo procesowe cywilne ma dużą bezwładność, w związku z czym nie poddaje się zmianom nazbyt śmiałym i nowatorskim; sprzężone silnie z interesami prywatnymi obywateli wymaga uwzględniania także świadomości społecznej, wpływając na nią wprawdzie, ale nie wyprzedzając jej zbyt raptownie.

Pierwszym krokiem na drodze odnowy kodeksu postępowania cywilnego i przystosowania go do nowej rzeczywistości była ustawa z dnia 13 lipca 1990 r.⁷, która przez wyeliminowanie przepisów faworyzujących jednostki gospodarki uspołecznionej doprowadziła do zrównania podmiotów występujących w procesie. W ten sposób polski proces cywilny stosunkowo łatwo pożegnał się z zasadą ochrony własności społecznej, a wzmocnieniu uległa zasada równouprawnienia stron.

Kolejny ważny krok został uczyniony ustawą z dnia 1 marca 1996 r.⁸ Tym razem doszło do wyraźnego wyłomu w zasadzie prawdy obiektywnej oraz ożywienia zasady kontradyktoryjności i dyspozycyjności. Okazało się jednak, że dogmat „prawdy obiektywnej” jest tak mocno wdrukowany w świadomość społeczną oraz w sposób tak bardzo skomplikowany zaszyfrowany w przepisach kodeksu, że po kilku latach konieczne stały się dalsze zmiany w tym zakresie. Poza tym, i to był także bardzo istotny efekt noweli z 1996 r., zniesiono dwuinstancyjność oraz towarzyszącą jej rewizję nadzwyczajną, wprowadzając system trójinstancyjny, oparty na apelacji tzw. pełnej oraz kasacji. I w tym wypadku wyszło na jaw, że model kasacji, kopiujący bezkrytycznie kasację przedwojenną, będzie wymagał w przyszłości istotnych korekt.

Kierunek zmian wytyczony w 1996 r. został podtrzymany w ustawie z dnia 24 maja 2000 r.⁹, która umocniła zasadę szybkości (sprawności) postępowania oraz zasadę koncentracji materiału dowodowego, jak też nadała bardziej wyraźny profil kasacji, która przez pewien czas zawisała między konstrukcją zwyczajnego i nadzwyczajnego środka odwoławczego.

Kolejny etap zmian kodeksu postępowania cywilnego wyznaczyła ustawa z dnia 2 lipca 2004 r.¹⁰, przewidująca wyłączenie możliwości orzekania przez sąd o roszczeniach stron z urzędu. Duże znaczenie miały również zmiany „oczyszczające” kodeks z reliktywów zasady prawdy obiektywnej, polegające na wyeliminowaniu tych unormowań, które nie zostały usunięte wcześniej, przy okazji

---

⁷ Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o powołaniu sądów apelacyjnych oraz o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym i o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. Nr 53, poz. 306).

⁸ Ustawa z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 189).

⁹ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804).

nowelizacji z 1996 i 2000 r. Bardzo istotna była ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r.¹¹, reformująca kasację w kierunku wyznaczanym przez jej prawnodogmatyczny wzorzec nadzwyczajnego środka zaskarżenia przysługującego od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji – kasację zastąpiono wówczas skargą kasacyjną – oraz wprowadzająca do polskiego procesu cywilnego skargę o stwierdzenie niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem.

Ostatnimi poważnymi, przemyślanymi i dobrze zaplanowanymi zabiegami legislacyjnymi przystosowującymi kodeks z 1964 r. do wymagań współczesności i zachodzących przemian były – obok doraźnych zmian przystosowujących do wymagań regulacji europejskich – ustawy z lat 2005–2008, reformujące gruntownie przepisy o sędzię polubownym¹² oraz o międzynarodowym postępowaniu cywilnym¹³, a także ustawa wprowadzająca instytucję mediacji¹⁴. Projekty wszystkich omówionych zmian przygotowała, poddała dyskusji i rekomendowała ustawodawcy Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, kierowana przez Zbigniewa Radwańskiego, a następnie przez Tadeusza Erecińskiego.

Kolejnym krokiem, nieodzownym, bo wymuszonym ogólną sytuacją normatywną, ale wspieranym zarazem spójną ideą doktrynalną oraz jasno sformułowanymi oczekiwaniami praktyki, było przystąpienie do prac nad nowym – nowym i nowoczesnym, wchodzącym głęboko w XXI wiek – kodeksem postępowania cywilnego¹⁵. Prace nad nim zostały jednak przerwane w połowie grudnia 2015 r. wraz z likwidacją Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; dzieło zmian doraźnych trafiło w ręce sędziów – urzędników Ministerstwa Sprawiedliwości, a raczej pozaprawne zmarginalizowały dialog społeczny i naukowy oraz kompetencje merytoryczne¹⁶.

Obydwa kodeksy, z 1930 r. i z 1964 r., mimo pewnych różnic – w niektórych okresach narastających, a w innych malejących – mają tego samego „procesowego ducha”. Wyrastają ze wspólnych lub bliskich sobie korzeni i choć kodeks powojenny starał się nadać starym, naczelnym zasadom procesowym „nową” treść, to w gruncie rzeczy – po rzuceniu z niego w latach 90. tej powłoki – okazał się w swych zrębach kodeksem nowoczesnym, pozwalającym zbliżyć postępowanie cywilne do klasycznego, demokratycznego modelu liberalnego, upatrującego główną funkcję sądów, stanowiących element monteskiuszowskiego podziału władz, w ochronie praw obywateli wyposażonych w oręż umożliwiający im

¹¹ Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).

¹² Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478).

¹³ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571).

¹⁴ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1438).

¹⁵ Por. T. Ereciński, *O potrzebie nowego kodeksu postępowania cywilnego*, PiP 2004/4, s. 3; W. Broniewicz, *Czy potrzebny jest nowy kodeks postępowania cywilnego*, PiP 2004/4, s. 11; K. Weitz, *Czy nowa kodyfikacja postępowania cywilnego?*, PiP 2007/3, s. 13

¹⁶ Skutki tego posunięcia pouczająco ilustruje tzw. duża zmiana kodeksu postępowania cywilnego z 2019 r. (ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1469).

wolne, zależne tylko od ich autonomicznych decyzji, dochodzenie swoich praw, ale zarazem czynieniu ich współodpowiedzialnymi za wynik procesu.

V.

W obu kodeksach znalazło się wiele konstrukcji stworzonych i przetestowanych w ustawodawstwie francuskim, niemieckim i austriackim, funkcjonujących w wolnej Polsce także w ramach prawa dzielnicowego. Z tego względu w znacznym stopniu ocalał i zachował aktualność bogaty dorobek myśli prawniczej z przełomu wieku XIX i XX oraz z okresu międzywojennego, a także z czasów powojennych poprzedzających wejście w życie kodeksu postępowania cywilnego. To samo dotyczy orzecznictwa Sądu Najwyższego, który powstał już w dniu 1 września 1917 r. i od razu rozpoczął swą działalność judykacyjną. Liczne instytucje stanowiące element prawa dzielnicowego obowiązującego w Polsce przed wojną oraz rozmaite – powstające przy ich stosowaniu – „procesowe przypadki” stały się zatem przedmiotem rozstrzygnięć także polskiego Sądu Najwyższego. Wiele z nich zachowało aktualność, a zwłaszcza te, które dotyczą instytucji recypowanych do kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. lub przeniesionych do niego dopiero w latach 90. ubiegłego stulecia, po demokratycznym przełomie ustrojowym. Orzeczenia te są wciąż chętnie wykorzystywane w praktyce sądowej oraz w nauce, co dotyczy także pozycji piśmiennictwa, aktualnych do dzisiaj lub mających z przepisami kodeksu ścisły związek.

Dorobek piśmienniczy i orzeczniczy łączący się z kodeksem postępowania cywilnego, pochodzący z wieku XIX oraz z okresu międzywojennego, jest rozproszony, nierzadko zapoznany, ale zawsze trudno dostępny dla współczesnego „zwykłego” prawnika, który chce dotrzeć do poszukiwanej lub oczekiwanej pozycji szybko i bez większego mozółu. Dawne publikacje prawnicze wielokrotnie miały charakter nieregularny, a nakłady były niewielkie, przy czym wiele egzemplarzy i roczników bibliotecznych zaginęło bezpowrotnie w pożodze wojennej. Dotyczy to zarówno bibliografii Karola Estreichera (starszego)¹⁷, także w wersji elektronicznej¹⁸, jak i polskiej bibliografii prawniczej XIX i XX wieku Adolfa Suligowskiego, obu sporządzonych na wysokim poziomie naukowym, ale jednak mało przydatnych z praktycznego punktu widzenia. Owszem, sporadycznie ukazywały się takie, ale miały charakter efemeryczny i fragmentaryczny. Przykładem z dziedziny prawa procesowego cywilnego mogą być zbiory orzecznictwa opracowane przez Adama Słomińskiego¹⁹ lub Bronisława Feller²⁰. Przez pewien czas w formie wymiennokartkowej prowadzono „Bibliotekę Orzecznictwa” (red. działu cywilnego Tadeusz H. Godłowski) oraz „Systematyczny Przegląd Orzecznictwa” (red. Ignacy Rosenblüth). Interesującą inicjatywą był wychodzący

---

¹⁷ Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, wydawana od 1872 r. Dzieło kontynuowali: syn Stanisław i wnuk Karol (do 1951 r.).

¹⁸ <https://www.estreicher.uj.edu.pl/home/>

¹⁹ *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pierwszej Cywilnej, dotyczące b. Królestwa Kongresowego, z lat trzynastu – 1917–1929 włącznie*, Łódź 1931.

²⁰ *Kodeks postępowania cywilnego z orzecznictwem Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych, nowymi ustawami, okólnikami i rozporządzeniami Min. Sprawiedliwości, Komunikacji oraz Skarbu z 1937 r. na 926 stronach*, Warszawa 1937 (kolejne wydania w 1938 i 1939 r.).

od stycznia 1938 r. miesięcznik „Prasa Prawnicza” (red. Adam Daniel Szczygielski), mający na celu przegląd wszystkich ukazujących się wówczas periodyków prawniczych, których wychodziło ok. 50.

Okres powojenny jest opracowany dużo lepiej i dokładniej, głównie dzięki *Polskiej Bibliografii Prawniczej*, wydawanej przez Instytut Nauk Prawnych PAN od 1965 r., a także *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Zbigniewa Trybalskiego, obejmującej lata 1945–1981, oraz – będącej jej kontynuacją, mniej jednak dokładną – *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Alfreda Goli i Tadeusza Żywnowskiego, obejmującej lata 1982–1990. Opracowania te to klasyczne opracowania bibliograficzne oparte na metodzie podmiotowo-przedmiotowej, która zapewnia względną rzetelność oraz odnalezienie pozycji znanych, ale nie ułatwia poszukiwania pozycji nieznanymi, według kryterium bardziej szczegółowego niż szeroko określany „przedmiot”. Z tego względu w praktyce prawniczej bardzo przydatne i łatwe w użyciu są opracowania bibliograficzne osadzone na podstawie i strukturze kodeksu, ułożone i posegregowane według jego artykułów (paragrafów, ustępów). W swoim czasie dużym powodzeniem cieszyły się opracowania Witolda Świącickiego (*Orzecznictwo powojenne Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych*, Łódź 1948), Kazimierza Lipińskiego (*Kodeks postępowania cywilnego z orzecznictwem okresu powojennego i komentarzem*, Warszawa 1957 i 1961), Kazimierza Lipińskiego i Janusza Pietrzykowskiego (*Kodeks postępowania niespornego*, Warszawa 1959) oraz Jana Krajewskiego i Kazimierza Piaseckiego (*Kodeks postępowania cywilnego. Tekst, orzecznictwo, piśmiennictwo*, Warszawa 1968 i 1977). W latach 90. ubiegłego wieku ukazały się podobne, dużo obszerniejsze zbiory Jacka Gudowskiego (*Kodeks postępowania cywilnego. Tekst, orzecznictwo, piśmiennictwo*, Warszawa 1998, następnie w formie wymiennokartkowej, Warszawa 1999–2011).

Oddawany teraz w ręce P.T. Czytelników tom jest także takim opracowaniem, wychodzącym naprzeciw oczekiwaniom praktyki, wypełniającym istotną lukę wydawniczą oraz stanowiącym remedium na niedostatki współczesnych publikacji. Wydawnictwo Wolters Kluwer zdecydowało się wydać w formie książkowej oraz elektronicznej moje zbiory bibliograficzne dotyczące kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gromadzone od 40 lat, najpierw w formie tradycyjnej, a od 30 lat w formie elektronicznej, obejmujące obecnie – w dziedzinie prawa cywilnego – ok. 70 000 pozycji, w tym ponad 30 000 orzeczeń Sądu Najwyższego oraz grubo ponad 30 000 pozycji piśmiennictwa. Zbiór obejmuje ponad 15 000 orzeczeń i ok. 12 000 pozycji piśmiennictwa dotyczących kodeksu postępowania cywilnego albo wiążących się z nim ściśle lub pośrednio. Pozycje piśmiennicze obejmują okres od 1830 r., a orzeczenia Sądu Najwyższego od 1918 r. – wszystkie znajdują się w pięciu tomach pt. *Kodeks postępowania cywilnego – orzecznictwo, piśmiennictwo*. Całość opatruje znak „GUDI-LEX”, noszony przez moje zbiory od chwili ich powstania.

Obecna edycja – dotycząca kodeksu postępowania cywilnego – stanowi kontynuację rozpoczętego w 2018 r. cyklu „GUDI-LEX”, zainicjowanego opracowaniem orzecznictwa i piśmiennictwa do kodeksu cywilnego (4 tomy, 5 woluminów).

Jacek Gudowski

CO TO JEST GUDI-LEX I JAK Z NIEGO KORZYSTAĆ

Orzecznictwo

1. GUDI-LEX zawiera wszystkie orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące kodeksu postępowania cywilnego wydane w okresie od 1918 do 2020 r., drukowane, a więc publikowane „na papierze”, w zbiorach orzecznictwa, czasopismach i innych periodykach, a także we wszelkich opracowaniach wydawanych okazjonalnie lub nieregularnie.

Stosunkowo duży segment zbioru stanowią orzeczenia niepublikowane. Są to orzeczenia najnowsze, które nie doczekały się jeszcze publikacji, albo takie, które nigdy – z różnych powodów – nie zostały w ten sposób upowszechnione. W tej grupie są też orzeczenia uznane za ważne, istotne lub z innych powodów godne druku. Jest to wybór autorski, nieunikniony w czasach, gdy „zalew” orzeczeń ukazujących się w obiegu powszechnym osiągnął już rozmiary, których ogarnąć niepodobna. Należy pamiętać, że Sąd Najwyższy wydaje rocznie tysiące orzeczeń – o różnej wadze jurydycznej i społecznej, także błahych i powtarzających się – zatem ich publikowanie bez ograniczeń jest pozbawione sensu; zamiast dotarcia do poszukiwanej informacji, szczegółowej lub znajdującej względny stopień uogólnienia czytelnicy są przytłoczeni nadmiarem informacji bez jakiegokolwiek nośności merytorycznej. Rozumna i kompetentna selekcja zapobiega niekontrolowanemu rozrostowi publikacji oraz ułatwia rozpoznanie tego, co istotne i ważne.

Sprzyja temu także wyróżnianie przy użyciu stosownego ideogramu poszczególnych orzeczeń według kryteriów:

bardzo ważne – !!!

ważne – !!

warte uwagi – !

Czytelnik, rzucając okiem, rychło wyłowi orzeczenia, którym należy poświęcić szczególną uwagę. I w tym wypadku ta swoista waloryzacja orzeczeń jest dziełem autorskim; wyróżnienie konkretnego orzeczenia nie oznacza jednak, że inne są mniej ważne lub nawet nieważne. Ostateczna kwalifikacja należy do Czytelnika, który zazwyczaj wie, czego poszukuje i co ma dla niego znaczenie.

2. Orzeczenia przypisane są do poszczególnych artykułów kodeksu, przy czym łącznikiem podstawowym jest brzmienie (temat) tezy orzeczenia. Orzeczenia wiążące się ściśle z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich; tezy sformułowane w punktach – jeżeli było to możliwe i uzasadnione

– rozdzielono, inne powtórzono we właściwym miejscu. Chroni to Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Orzeczenia przypisane do poszczególnych artykułów ułożono w porządku chronologicznym, według daty wydania. W niektórych przypadkach – dla przejrzystości i wygody Czytelnika – w ramach konkretnego artykułu orzeczenia zostały podporządkowane kolejnym paragrafom danego artykułu albo podzielone według kryterium rzeczowego (patrz zestawienie). Orzeczenia dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych ulokowano pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

3. Każde orzeczenie jest opatrzone informacją o procesowej formie jego wydania, datą, sygnaturą oraz adresami, pod którymi zostało opublikowane. Adresy dotyczą publikacji tradycyjnych (papierowych) i nie obejmują w zasadzie tylko dzienników lub czasopism o charakterze publicystycznym (prasy codziennej lub tygodniowej). Jeżeli do orzeczenia opublikowano głosę, notkę, notę, omówienie lub komentarz, to fakt ten znajduje szczegółowe zaznaczenie, obejmujące autora oraz miejsce publikacji. W tej grupie informacji ujęte są również wszystkie wypowiedzi zawarte w przeglądach orzecznictwa oraz opracowaniach (artykułach) poświęconych omówieniu danego orzeczenia.

W opisie orzeczeń w zasadzie nie przytacza się pełnych tytułów przeglądów orzecznictwa, niekiedy bardzo rozbudowanych, opisujących m.in. okresy i sądy, których dotyczą. W celu skrócenia i uproszczenia tych tytułów ograniczono się do podanego kursywą określenia „Przegląd orzecznictwa”. Ostatnio coraz częściej nadaje się tytuły także klasycznym glosom; i w tym wypadku pozostano przy określeniu „glosa”.

4. Wiele orzeczeń publikowano, zwłaszcza przed wojną, w różnych czasopiśmiech z niejednakowym brzmieniem tezy. Wynikało to z tego, że tylko stosunkowo nieliczne rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, upowszechniane w zbiorze urzędowym, miały swoją tezę oficjalną, pozostałe natomiast były formułowane przez redaktorów poszczególnych periodyków, według ich uznania i wycucia. Przyjęto zasadę, że orzeczenie publikowane w zbiorze urzędowym zachowuje brzmienie uwidocznione w tym zbiorze, natomiast w innych wypadkach wybór tezy najlepiej oddającej istotę rozstrzygniętego zagadnienia ma charakter autorski.

Tezy zasadniczo zachowują więc brzmienie oryginalne; w wypadkach koniecznych, jeżeli archaizmy językowe były zbyt rażące lub nieczytelne – zarówno leksykalne, jak i syntaktyczne – uwspółcześniano je, zachowując jednak umiar i powściągliwość. Korygowano też oczywiste błędy pisarskie (drukarskie), a także – gdy było to możliwe, a zazwyczaj było – błędy w oznaczeniu orzeczenia, najczęściej dotyczące sygnatury lub daty wydania. W wypadku różnic w przytaczaniu sygnatury orzeczenia (np. pominięcia litery lub cyfry) starano się zachować brzmienie sygnatury podanej w zbiorze urzędowym lub – w danym wypadku – w źródle najbardziej wiarygodnym.

W dążeniu do zachowania oryginalnego brzmienia tezy nie usuwano z tekstu określeń, zwłaszcza techniczno-prawnych, dzisiaj już przestarzałych lub

nieaktualnych. Chodzi o dawne nazwy niektórych instytucji prawnych lub nieistniejące już organy, o uchylone akty prawne, stare oznaczenia artykułów kodeksów itd. W takich sytuacjach ingerencja autora ograniczyła się do umieszczenia w nawiasie kwadratowym określenia (oznaczenia) współczesnego. Niekiedy określenia nieaktualne lub przestarzałe zostały zaznaczone czcionką wyróżniającą (kursywą), kiedy indziej całkiem zbędne fragmenty tezy pominięto z pozostawieniem śladu w postaci wielokropka. W dość licznych przypadkach przedstawiono także krótkie fragmenty uzasadnień orzeczeń; funkcjonują one w zbiorze jako samodzielne tezy albo jako dopełnienie tez oficjalnych.

5. W zbiorze nie uwzględniono kwalifikacji i podziału orzeczeń na „aktualne” i „nieaktualne”, w związku z czym pominięto tylko te, które np. na skutek uchylecia ustawy lub bezpowrotnego zaniku funkcjonującej ongiś instytucji prawnej, często powołanej do życia lub stosowanej incydentalnie, całkowicie utraciły znaczenie. Znajdują się zatem w zbiorze orzeczenia formalnie nieaktualne, tzn. nieodnoszące się do obowiązującego stanu prawnego, jednak np. przez swą ponadczasową doniosłość zachowujące walor historyczny, sięgające swymi skutkami poza czas obowiązywania przepisu albo też unaoczniające sposób rozstrzygnięcia przez najwyższą instancję sądową zagadnień mających charakter uniwersalny. Są także orzeczenia, które utraciły aktualność w tym sensie, że z zajętego w nich stanowiska Sąd Najwyższy się wycofał. Wszystkie te orzeczenia, określane potocznie jako nieaktualne, mają istotną wartość historyczną i poznawczą.

Piśmiennictwo

1. GUDI-LEX zawiera wszystkie pozycje piśmiennictwa prawniczego dotyczące kodeksu postępowania cywilnego opublikowane w okresie 1830–2020 (w tomie V w okresie 1838–2020). Obejmuje monografie, książki tematyczne, księgi pamiątkowe, dzieła zbiorowe itd., a także artykuły (inne formy) ogłaszane w czasopiśmie lub innych periodykach prawniczych (np. uczelnianych zeszytach naukowych), ale także w innych publikacjach, niekiedy nieznanych, lokalnych, środowiskowych, efemerycznych lub o niewielkim zasięgu rozpowszechniania. Zbiór obejmuje wyłącznie teksty opublikowane w języku polskim, wydawane w Polsce, a przed 1918 r. – na terenach polskich anektowanych przez zaborcę. W wyjątkowych wypadkach przytoczono pozycje piśmiennicze wydane poza granicami kraju; dotyczy to pozycji opublikowanych w języku polskim w zbiorach wydanych przez zagraniczne ośrodki naukowe, obejmujących dorobek konferencji organizowanych z udziałem przedstawicieli polskich uczelni.

2. Podobnie jak orzeczenia, pozycje piśmiennictwa przypisane są do poszczególnych artykułów kodeksu, przy czym łącznikiem podstawowym jest tytuł publikacji oraz jej dominujący temat. Pozycje piśmiennictwa wiążące się z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich, co chroni Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Pozycje piśmiennictwa przypisane poszczególnym artykułom kodeksu zostały ułożone w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów (w ramach

autorów według brzmienia tytułu), a zapisy bibliograficzne, oprócz nazwiska i imienia oraz tytułu dzieła, wskazują miejsce publikacji – w wypadku czasopism z określeniem tytułu, rocznika, numeru i strony. Jeżeli dana pozycja stanowi część dzieła zbiorowego, jest to wyraźnie zaznaczone, ze wskazaniem redaktora (redaktorów) całości, a także tomu, miejsca i roku wydania oraz strony. W tytułach pozycji starszych, pochodzących z XIX w., w niektórych, nielicznych wypadkach uwspółcześniono archaiczną pisownię tytułu, dostosowując ją do obecnych zasad. Czyniono to jednak tylko wtedy, gdy zapis oryginalny utrudniał zrozumienie albo brzmiał dzisiaj rażąco sztucznie. Ingerencje te nie deformują oryginału, są niewielkie i dotyczą wyłącznie transkrypcji.

3. Wykazy piśmiennictwa nie zawierają żadnych wyróżnień „ważności” dzieła, w wykazach są zatem – obok dzieł o fundamentalnym znaczeniu i mających ponadczasową doniosłość – także teksty drobne, przyczynkarskie lub pozbawione istotnych walorów naukowych lub poznawczych. Jest wiele prac nieznanych, publikowanych w czasopismach „niszowych”, zapoznanych, niewidocznych w bibliografiach lub opracowaniach monograficznych. Wybór i ocena dzieła należą do Czytelnika; każdy szuka czego innego, kieruje się innymi kryteriami i dysponuje innym „aparatem skojarzeniowym”.

4. W wykazach piśmiennictwa pominięto podręczniki, komentarze, zbiory orzecznictwa, wzory pism procesowych oraz bibliografie. Pozycje te – dotyczące prawa cywilnego w całości – są powszechnie znane oraz na stałe obecne w bibliotekach i księgarniach. Pominięto także poradniki, zbiory kasusów, artykuły publicystyczne, opracowania popularyzatorskie, recenzje, doraźne notki polemiczne i przeglądy orzecznictwa; autorów i adresy przeglądów uwzględniono przy orzeczeniach, których dotyczą. To samo dotyczy glos (komentarzy, notek itp.), w związku z czym i w tym wypadku Czytelnik powinien poszukiwać wiadomości o nich przy konkretnych orzeczeniach. Taki sposób prezentacji tych form piśmienniczych jest wystarczający, a sama treść tezy orzeczenia stanowi zazwyczaj dostateczny wyznacznik tematu glosy.

5. Pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie zatytułowanej „ogólne” (patrz zestawienie). Pozycje związane z daną kwestią luźniej Czytelnik znajdzie pod innymi artykułami danego tytułu (działu), ewentualnie w innych miejscach wybranych w drodze „systemowych” skojarzeń lub na podstawie dyktowanych wiedzą i doświadczeniem wskazówek. Czytelnik ma pełną gwarancję, że pod wytypowanym artykułem nie spotka pozycji piśmiennictwa przypisanych tam przypadkowo, błędnie lub pozostających bez żadnego związku z unormowaną w tym artykule kwestią.

**ZESTAWIENIE ARTYKUŁÓW KODEKSU, W KTÓRYCH ZASTOSOWANO
PODZIAŁ MERYTORYCZNY ORZECZNICTWA I PIŚMIENICTWA**

ORZECZNICTWO

ART. 776

Ogólne
Bankowy tytuł egzekucyjny (wykonawczy)

PIŚMIENICTWO

ART. 758

Postępowanie egzekucyjne ogólnie
Elektroniczne postępowanie egzekucyjne

ART. 759

Organy egzekucyjne
Nadzór sądu

ART. 767

Ogólne
Skarga na czynność komornika

ART. 776

Ogólne
Bankowe tytuły egzekucyjne (wykonawcze)

ART. 781

Ogólne
Koszty postępowania klauzulowego

ART. 844

Egzekucja świadczeń pieniężnych ogólnie
Egzekucja z ruchomości ogólnie
Właściwość komornika

ART. 880

Egzekucja z wynagrodzenia za pracę ogólnie
Właściwość komornika

ART. 921

Egzekucja z nieruchomości ogólnie
Właściwość komornika

ART. 1041

Egzekucja świadczeń niepieniężnych ogólnie
Właściwość komornika

ART. 1097

Międzynarodowe postępowanie cywilne – ogólnie
Jurysdykcja krajowa – ogólnie
Jurysdykcja w prawie europejskim i aktach prawa międzynarodowego
Jurysdykcja w postępowaniu upadłościowym
Prawo obce w postępowaniu cywilnym

USTAWA

z dnia 17 listopada 1964 r.

**KODEKS
POSTĘPOWANIA CYWILNEGO**

(tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1575; zm.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1578)

CZĘŚĆ TRZECIA
POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE

TYTUŁ I

PRZEPISY OGÓLNE

DZIAŁ I

ORGANY EGZEKUCYJNE, ICH WŁAŚCIWOŚĆ I POSTĘPOWANIE W OGÓLNOŚCI

Art. 758. [Właściwe organy]

Sprawy egzekucyjne należą do właściwości sądów rejonowych i działających przy tych sądach komorników.

ORZECZNICTWO	59
PIŚMIENNICTWO	60
Postępowanie egzekucyjne ogólnie	60
Elektroniczne postępowanie egzekucyjne	67

ORZECZNICTWO

Postępowanie dotyczące wpisu hipoteki przymusowej powinno być traktowane jako postępowanie egzekucyjne.

orzeczenie SN z 29 stycznia 1953 r., II C 2520/52, OSN 1954/2, poz. 34; PiP 1954/2, s. 369

Do wykonania prawomocnego wyroku sądowego, przywracającego zakłócone posiadanie wspólnej kuchni przez nakazanie pozwanemu wprowadzenia do tej kuchni szafy i kufra powoda, właściwy jest organ egzekucyjny władzy sądowej.

uchwała SN z 7 stycznia 1960 r., 1 CO 46/59, OSN 1961/1, poz. 16; PiP 1960/11, s. 885; PiP 1961/11, s. 805 z omówieniem W. Siedleckiego, *Przegląd orzecznictwa*; NP 1962/3, s. 361 z omówieniem E. Wengerka, *Przegląd orzecznictwa*

Sąd gospodarczy nie jest sądem egzekucyjnym.

uchwała SN z 30 czerwca 1992 r., III CZP 74/92, OSNCP 1992/12, poz. 229; PPH 1993/4, s. 21; OG 1992/4, poz. 77; Rzesz.ZN 2000/29, s. 225 z głosą P. Osowego i P. Pełczyńskiego; PS 1994/9, s. 78 z omówieniem J. Gudowskiego, *Przegląd orzecznictwa*; MoP 2001/7, s. 399 z omówieniem P. Osowego i P. Pełczyńskiego, *Kognicja sądu gospodarczego w sprawach egzekucyjnych*

Ściągnięcie nieuiszczonej kary grzywny i kosztów postępowania orzeczonych przez kolegium do spraw wykroczeń należy do egzekucji sądowej.

uchwała SN z 23 maja 1997 r., III CZP 19/97, OSNC 1997/10, poz. 140; BSN 1997/5, s. 8; R.Pr. 1997/5, s. 55; OSwSG 1997/11, poz. 123

PIŚMIENICTWO

Postępowanie egzekucyjne ogólnie

Arnold Szymon, *O niektórych zasadach postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego*, PS 1933/3, s. 110

Bartosz-Burdiak Patrycja Gabriela, Czyżyk Tomasz Piotr, *Prawa i obowiązki osób trzecich w postępowaniu egzekucyjnym*, Temidium 2013/3, s. 34

Białecki Marcin, *Skarga na przewlekłość postępowania egzekucyjnego* (w:) *Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, Sopot 2017, s. 309

Broniewicz Witold, *Kodyfikacja prawa pracy a sądowe postępowanie egzekucyjne*, PUG 1975/11–12, s. 323

Broniewicz Witold, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1988/8, s. 39

Buczkowski Mieczysław, *Uczestnik w postępowaniu egzekucyjnym*, PS 1939/4, s. 100

Cieślak Sławomir, *Formalizm postępowania egzekucyjnego*, PPE 2009/12, s. 7

Cieślak Sławomir, *Wpływ postępowania upadłościowego wszczętego w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej na polskie postępowanie egzekucyjne*, PPE 2011/10–12, s. 7

Cieślak Sławomir, *Wykonanie orzeczeń w sprawach z zakresu prawa pracy* (w:) *System prawa pracy*, t. 6, *Procesowe prawo pracy*, red. K.W. Baran, Warszawa 2016, s. 837

Dalka Sławomir, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, PES 1993/3, s. 5

Derlatka Joanna, *Udział i status zarządcy sukcesyjnego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2019/5, s. 7

Derlatka Joanna, *Zasada sprawnej egzekucji sądowej jako element efektywnego wymiaru sprawiedliwości*, ZN KUL 2017/3, s. 119

Dukat Patrycja Weronika, *Narzędzia prawne komornika sądowego (zagadnienia wybrane)*, Civitas et Lex 2019/2, s. 39

Ereciński Tadeusz, *Kierunki reformy sądowego postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego w sprawach cywilnych* (w:) *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, red. K. Lubiński, Sopot 2000, s. 277

Ereciński Tadeusz, *Organy egzekucji sądowej na tle porównawczym*, ZN IBPS 1987/27–28, s. 77

Fenichel Zygmunt, *Polskie międzynarodowe prawo egzekucyjne według k.p.c.*, Gł.Prawa 1933/6, s. 320; Gł.Prawa 1933/7–8, s. 417; *Polskie prawo prywatne i procesowe. Studja*, Kraków 1936, s. 640

- Flaga-Gieruszyńska Kinga, *Czynności komornika dotyczące pojednania dłużnika i wierzyciela* (w:) *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej „Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych pod patronatem Ministra Sprawiedliwości, Warszawa, 21 października 2013 r.”*, red. A. Marciniak, Sopot 2014, s. 167
- Flaga-Gieruszyńska Kinga, *Skarga na naruszenie prawa strony do załatwienia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zbiór studiów*, red. J. Misztal-Konecka, Sopot 2017, s. 195
- Flaga-Gieruszyńska Kinga, *Sprawy egzekucyjne w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (w:) *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Sopot 2016, s. 163
- Gaul Hans Friedhelm, *Ochrona prawna w egzekucji w świetle podstaw konstytucyjnych i dogmatycznych*, PPE 2003/1, s. 30
- Gil Izabella, *Wpływ ogłoszenia upadłości i wszczęcia postępowań restrukturyzacyjnych na cywilne postępowania egzekucyjne i zabezpieczające*, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego 2017/2, s. 94
- Gil Izabella, Ziajka Bartosz, *Wpływ złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości na cywilne postępowania zabezpieczające i egzekucyjne* (w:) *Transformacje postępowania cywilnego w postępowaniach rozpoznawczych*, red. I. Gil, Sopot 2017, s. 181
- Haak Henryk, *Egzekucja a wykonanie – sygnalizacja niektórych pojęć*, PES 1994/6, s. 40
- Hajdukiewicz Jacek Wojciech, *Różnicowanie procedur egzekucyjnych w zależności od pochodzenia wierzytelności. Konsekwencje dla państwa i stron postępowania*, PPE 2017/1, s. 49
- Hrycaj Anna, *Wpływ postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości na postępowanie egzekucyjne*, PPE 2006/7–8, s. 57
- Jakacka Milena, *Problem domniemania w postępowaniu egzekucyjnym. Ujęcie praktyczne*, Pal. 2016/13, s. 233 (e.Palestra 2016, poz. 31)
- Jankowski Janusz, *Dopuszczalność drogi egzekucji sądowej*, PPE 2015/2, s. 5
- Jankowski Janusz, *Kryteria decydujące o pojęciu stron postępowania egzekucyjnego na tle struktury tego postępowania*, AUL FI 1990/42, s. 33
- Jankowski Janusz, *Nowelizacja części drugiej kodeksu postępowania cywilnego (postępowania zabezpieczające i egzekucyjne)*, PS 1996/10, s. 44
- Jankowski Janusz, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego, cz. 3, Postępowanie egzekucyjne, cz. 1 i 2*, MoP 2004/22, s. 1017; MoP 2004/23, s. 1067
- Jankowski Janusz, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego w zakresie podstawy egzekucji oraz niektórych uprawnień i obowiązków komorników*, PPE 2012/3–6, s. 5
- Jankowski Janusz, *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Kraków 1999
- Jankowski Janusz, *Rodzaje i sposoby egzekucji* (w:) *Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych w Polsce*, red. K. Lubiński, Sopot 2002, s. 26

- Jankowski Janusz, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992
- Jankowski Janusz, *Wpływ niektórych czynników na przebieg (tok) postępowania egzekucyjnego (w:) Wokół problematyki cywilnoprosesowej. Studium teoretycznoprawne. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Profesora Kazimierza Korzana*, red. A. Nowak, Katowice 2001, s. 93
- Jędrejek Grzegorz, *Postępowanie egzekucyjne a regulacja stosunków majątkowych małżonków*, SP 2009/3, s. 171
- Knypl Tomasz, *Nowa konstytucja i postępowanie egzekucyjne*, PES 1997/24, s. 15
- Knypl Tomasz M., *Pojęcie dobrych obyczajów w prawie i w postępowaniu egzekucyjnym*, PES 1997/25, s. 82
- Knypl Zenon, *Podwójne obywatelstwo a postępowanie egzekucyjne*, PES 1995/14, s. 45
- Knypl Zenon, *Stosowanie umów międzynarodowych w postępowaniu egzekucyjnym w świetle nowej konstytucji*, PES 1997/25, s. 47
- Knypl Zenon, Merchel Zbigniew, *Finansowanie egzekucji sądowej prowadzonej przez komornika sądowego*, Sopot 2015
- Konarska Paulina Wilhelmina, *Wpływ nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego na usprawnienie postępowania egzekucyjnego*, SIL 2016/2, s. 113
- Konieczna Agnieszka, *Analiza najważniejszych zmian w sądowym postępowaniu egzekucyjnym obowiązujących od 1 stycznia 2019 r.*, R.Pr. ZN 2020/2, s. 9
- Korzan Kazimierz, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986
- Korzan Kazimierz, *Wykonanie orzeczeń w sprawach o roszczenia pracowników ze stosunku pracy (Studium teoretycznoprosesowe)*, Katowice 1985
- Kostwiński Marcin, *Prawo obce w postępowaniu egzekucyjnym – zagadnienia wybrane*, PPE 2016/7, s. 30
- Kościółek Anna, *Wzmocnienie pozycji dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym w świetle ustawy z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, PS 2013/7–8, s. 90
- Kot Jan, *Prokurator i organizacje społeczne ludu pracującego w postępowaniu egzekucyjnym*, Probl.Praw. 1980/5, s. 19
- Kot Jan, *Środki prawne w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, Pal. 1983/3–4, s. 70
- Kowalkowski Roman, *Postępowanie egzekucyjne a egzekucja*, PES 1995/10, s. 28
- Kruszelnicki Franciszek, *Które z przepisów części I k.p.c. mają zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym*, NPC 1933/8, s. 225
- Kruszelnicki Franciszek, *Zarys systemu prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934
- Kunicki Ireneusz, *Stosowanie prawa obcego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zagadnienia ogólne (w:) Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Currenda 2016, s. 253

- Kunicki Ireneusz, *Ustalanie treści prawa obcego przez sądowe organy egzekucyjne* (w:) *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Sopot 2016, s. 35
- Lewandowski Marek, *Odpowiednie stosowanie przepisów o procesie do postępowania klauzulowego i egzekucyjnego (na tle wybranych orzeczeń sądowych)*, PES 2000/9, s. 40
- Lubiński Kazimierz, *Kierunki reformy systemu organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych oraz instytucji komornika sądowego*, PES 1997/28, s. 5
- Lubiński Kazimierz, *Organy egzekucyjne oraz ich właściwość* (w:) *Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych w Polsce*, red. K. Lubiński, Sopot 2002, s. 32
- Lubiński Kazimierz, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, PES 1993/12, s. 5; PES 1994/5, s. 5
- Malmuk-Cieplak Anetta, *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowanie egzekucyjne*, PPC 2915/3, s. 383
- Marciniak Andrzej, *Nadużycie prawa procesowego cywilnego w postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Nadużycie prawa procesowego cywilnego*, red. P. Grzegorzczak, M. Walaśnik, F. Zedler, Warszawa 2019, s. 348
- Marciniak Andrzej, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2011
- Marciniak Andrzej, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019
- Marciniak Andrzej, *Stosunek sądowego postępowania egzekucyjnego do postępowania układowego* (w:) *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae. Księga Pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, red. A. Marciniak, Łódź 1998, s. 249
- Marciniak Andrzej, *Zadania komornika sądowego w polskim postępowaniu cywilnym*, PPE 2006/12, s. 21
- Marciniak Andrzej, *Źródła sądowego prawa egzekucyjnego* (w:) *Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych w Polsce*, red. K. Lubiński, Sopot 2002, s. 18
- Mądrzak Henryk, *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)* (w:) *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań). Materiały na I Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe w dniach 27–30 czerwca 1994 r. w Zakopanem*, PES 1994/8, s. 106
- Merchel Zbigniew, *Jawność postępowania egzekucyjnego*, PES 1994/6, s. 48
- Merchel Zbigniew, *Kilka uwag na temat przedstawicielstwa w postępowaniu egzekucyjnym*, PES 1994/5, s. 13
- Merchel Zbigniew, *Komornik w postępowaniu wieczysto-księgowym*, PES 1996/20, s. 57
- Muliński Maciej, *Zasady postępowania egzekucyjnego w świetle poglądów doktryny i orzecznictwa* (w:) *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 682
- Nowak-Gruca Aleksandra, *Zdatność egzekucyjna praw własności intelektualnej*, PPE 2012/7–10, s. 15

- Okniańska-Tyndyk Karolina, *Analiza wybranych cech i standardów postępowania egzekucyjnego w perspektywie orzecznictwa sądów europejskich, Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego* (w:) *Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, Sopot 2017, s. 293
- Osoy Piotr, Pelczyński Piotr, *Kognicja sądu gospodarczego w sprawach egzekucyjnych*, MoP 2001/7, s. 399
- Paluchniak Cezary, *Klasyfikacja postanowień sądu w postępowaniu egzekucyjnym – wybrane zagadnienia*, Pal. 2015/9–10, s. 128
- Piotrowski Janusz, *Przedsiębiorstwo państwowe w sądowym postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym*, Warszawa 1982
- Pogonowski Piotr, *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Podstawowe założenia systemowe na tle rozwiązań państw obcych*, Przegł.Legis. 2006/6, s. 9
- Sadowska Beata, *Dyspozycyjność w zakresie wyboru drogi zaspokojenia należności wierzyciela w postępowaniu cywilnym*, PPE 2019/6, s. 18
- Schönbach I., *Zasady prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, N.Pal. 1933/1, s. 4
- Siedlecki Władysław, *Egzekucja sądowa a egzekucja administracyjna*, Pal. 1980/6, s. 13
- Siedlecki Władysław, *Realizacja ochrony cywilnoprawnej jednostki w postępowaniu egzekucyjnym*, ZN UJ. Prace Prawnicze 1979/85, s. 69
- Sławicki Piotr, *Wpływ ustanowienia zarządu sukcesyjnego na postępowanie klauzulowe i egzekucyjne*, RNP 2019/2, s. 79
- Staniszewski Tomasz, *Egzekucja sądowa prowadzona przez komornika*, Pr.Gosp. 1995/1, s. 52
- Staszczuk Piotr, *Pozycja dłużnika i wierzyciela na gruncie rozporządzenia Bruksela I bis* (w:) *Aktualne problemy sądowego postępowania egzekucyjnego*, red. M. Romańska, K. Koziara, Kraków 2014, s. 11
- Sulich Anna, *Specyfika i środki zwalczania przewlekłości postępowania egzekucyjnego*, PPC 2011/1, s. 79
- Szczepanowska Elżbieta, *Nowelizacja przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w kodeksie postępowania cywilnego wchodząca w życie 1.01.2019 r.* (w:) *Postępowanie cywilne – wprowadzone i projektowane zmiany 2019*, red. G. Jędrejek, S. Kotas, F. Manikowski, Warszawa 2019, s. 345
- Szczurek Zbigniew, *Czynności egzekucyjne. Zagadnienia ogólne*, Sopot 2017
- Szczurek Zbigniew, *Dochodzenie wierzytelności od dłużników zamieszkałych za granicą*, PES 1993/2, s. 29
- Szczurek Zbigniew, *Dochodzenie wierzytelności od dłużników zamieszkałych za granicą*, Zagadnienia Egzekucji Sądowej w Polsce 1994/1, s. 104
- Szczurek Zbigniew, *Egzekucja na rzecz wierzycieli zamieszkałych za granicą*, Pal. 1989/4, s. 25

- Szczurek Zbigniew, *Egzekucja na rzecz właścicieli zamieszkałych za granicą*, Bibl.Sędz., Warszawa 1985
- Szczurek Zbigniew, *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, Sopot 2015
- Szczurek Zbigniew, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna*, Sopot 2005
- Szczurek Zbigniew, *Element zagraniczny w postępowaniu egzekucyjnym w świetle badań praktyki komorników sądowych*, Bibl.Sędz. nr 83, Warszawa 1988
- Szczurek Zbigniew, *Jurysdykcja krajowa polskich organów egzekucyjnych*, PES 1995/1, s. 79
- Szczurek Zbigniew, *Potrzeba odwoływania się w postępowaniu egzekucyjnym do zasad postępowania egzekucyjnego (w:) Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, red. Z. Szczurek, G. Sikorski, Sopot 2017, s. 73
- Szczurek Zbigniew, *Stosowanie zasad naczelnych postępowania cywilnego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2008/1–2, s. 35
- Szczurek Zbigniew, *Zmiana stron w postępowaniu egzekucyjnym*, PES 1994/9, s. 19
- Szostek Dariusz, *Wpływ rozporządzenia eIDAS na sądowe postępowanie egzekucyjne (w:) Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Sopot 2016, s. 249
- Szejnman Albin, *O ogólnych przepisach prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, GSW 1933/14, s. 211; GSW 1933/15, s. 229
- Szymański Marek, *Skuteczność egzekucji świadczeń pieniężnych (w:) Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych w Polsce*, red. K. Lubiński, Sopot 2002, s. 330
- Świeboda Zdzisław, *Pojęcie i rodzaje czynności egzekucyjnych*, Pal. 1976/10, s. 48
- Świeboda Zdzisław, *Pozaegzekucyjny tryb wykonywania tytułów wykonawczych (w:) Prace cywilistyczne. Księga pamiątkowa dla uczczenia 40-lecia pracy naukowej profesora Jana J. Winiarza*, red. S. Wójcik, Warszawa 1990, s. 340
- Świeboda Zdzisław, *Sąd jako organ egzekucyjny*, Warszawa 1980
- Świeboda Zdzisław, *Zagadnienia wybrane z zakresu postępowania egzekucyjnego (w:) Funkcjonowanie k.p.c. w praktyce. Materiały na konferencję naukową Warszawa–Popowo*, IBPS, IPiP PAN, Uniwersytet Warszawski, październik 1984
- Świeczkowski Jarosław, *Postępowanie wykonawcze w sprawach cywilnych*, PiP 2014/2, s. 50
- Świeczkowski Jarosław, *Potrzeba stosowania prawidłowej wykładni przepisów zawierających zbliżone pojęcia (na przykładzie postępowania egzekucyjnego)*, PPE 2004/5–6, s. 97
- Świeczkowski Jarosław, *Współuczestnictwo w postępowaniu egzekucyjnym (w:) Wszelkie prawo stanowione jest dla ludzi. Księga jubileuszowa Sędziego Doktora Zbigniewa Szczurka*, red. J. Świeczkowski, Gdańsk 2015, s. 462
- Telenga Przemysław, *Legitymacja formalna do wszczęcia egzekucji sądowej (w:) Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, red. A. Jakubecki, J.A. Strzępka, Warszawa 2010, s. 579

- Telenga Przemysław, *Uwagi o przedmiocie postępowania egzekucyjnego i egzekucji sądowej* (w:) *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016, s. 603
- Tomalak Wojciech, *Status prawny komornika jako organu egzekucyjnego w sprawach cywilnych* (w:) *Z zagadnień współczesnego prawa polskiego*, red. A. Doczekalska, Warszawa 2011, s. 393
- Tomalak Wojciech, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014
- Torbus Andrzej, *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu postępowania zabezpieczającego oraz postępowania egzekucyjnego* (w:) *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Sopot 2016, s. 67
- Torbus Andrzej, *Środki ochrony prawnej w postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań). Materiały na I Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe w dniach 27–30 czerwca 1994 r. w Zakopanem*, PES 1994/8, s. 201
- Uliasz Marcin, *Zasada jawności sądowego postępowania egzekucyjnego w dobie informatyzacji*, Warszawa 2018
- Wengerek Edmund, *Egzekucja sądowa. Studium na tle projektu k.p.c. PRL*, Lublin 1957
- Wengerek Edmund, *Pełnomocnicy stron w postępowaniu egzekucyjnym*, Pal. 1967/4, s. 13
- Wengerek Edmund, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego* (w:) *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego*, red. J. Jodłowski, E. Łętowska, Ossolineum 1974, s. 335
- Wengerek Edward, *Postępowanie egzekucyjne. Przepisy ogólne*, Katowice 1965
- Wengerek Edmund, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1961
- Wengerek Edmund, *Problemy egzekucji sądowej w sprawach cywilnych*, NP 1962/7–8, s. 916
- Wengerek Edmund, *Prokurator w postępowaniu egzekucyjnym według nowego k.p.c.*, BGP 1966/1–2, s. 17
- Wengerek Edmund, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970; 1973; 1978
- Wengerek Edmund (współdziałł Tyczka Mieczysław), *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 1972
- Wieczorek Piotr, *Funkcje postępowań egzekucyjnego i zabezpieczającego*, PES 2000/7, s. 26
- Wierzbowska Dorota, *Koncepcje ujednoczenia procedury cywilnej w prawie europejskim a problematyka egzekucyjna*, PES 1996/20, s. 87
- Zawiślak Katarzyna, *Postępowanie dowodowe* (w:) *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010, s. 360

Patrz także piśmiennictwo do art. 759 – Organy egzekucyjne.

Elektroniczne postępowanie egzekucyjne

- Borek Marcin, *Ochrona tajemnicy komornika sądowego w elektronicznym sądowym postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *E-obywatel. E-sprawiedliwość. E-usługi*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2017, s. 259
- Cieślak Sławomir, *Zakres zastosowania elektronicznej formy pisemnej w postępowaniu egzekucyjnym po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 9 stycznia 2009 r.* (w:) *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, red. K. Lubiński, Warszawa 2013, s. 197
- Flaga-Gieruszyńska Kinga, *Elektronizacja doręczeń i zawiadomień w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Zasadnicze kierunki zmian z 2016 roku*, red. A. Marciniak, Sopot 2017, s. 265
- Flaga-Gieruszyńska Kinga, *Elektronizacja doręczeń i zawiadomień w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2017/8, s. 7; PPE 2018/1, suplement, s. 63
- Flaga-Gieruszyńska Kinga, *Wpływ informatyzacji na sprawność i efektywność sądowego postępowania egzekucyjnego* (w:) *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015, s. 65
- Gil Izabella, *Elektronizacja postępowania egzekucyjnego* (w:) *W kierunku odformalizowania postępowania sądowego*, red. D. Gil, Lublin 2017, s. 2019
- Gołaczyński Jacek, *Informatyzacja postępowania cywilnego ze szczególnym uwzględnieniem postępowania egzekucyjnego* (w:) *Proces cywilny. Nauka-kodyfikacja-praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczyk, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012, s. 647
- Grajdura Wiesław, *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego a prawo do sądu* (w:) *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015, s. 47
- Harla Andrzej Grzegorz, *Ogólnosystemowe uwarunkowania informatyzacji postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych* (w:) *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015, s. 27
- Julke Grzegorz, *Dopuszczalność stosowania przepisów o podpisie elektronicznym oraz możliwość wykorzystywania elektronicznych form przekazu w postępowaniu egzekucyjnym*, PES 2009/4–5, s. 51
- Julke Grzegorz, *Zajęcie w postępowaniu egzekucyjnym przy wykorzystaniu podpisu elektronicznego*, Nowa Currenda 2008/6, s. 99
- Kanarek Agnieszka, *Praktyczne aspekty elektronicznej współpracy wierzycieli z komornikami sądowymi w postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015, s. 333
- Kulski Robert, *Zastosowanie technologii informacyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015, s. 87
- Kulski Robert, *Zastosowanie technologii informacyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym na tle prawnonporównawczym*, PPE 2015/12, s. 11

- Lubiński Kazimierz, *Opinia prawna na temat dopuszczalności dokonywania czynności procesowych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym na informatycznych nośnikach danych albo za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej*, PES 2009/4–5, s. 5
- Lubiński Kazimierz, *O problemie dopuszczalności dokonywania czynności sądowego postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych na nośnikach danych albo za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej*, Pal. 2009/9–10, s. 9, 760
- Łakoma Katarzyna, *Elektronizacja polskiego sądowego postępowania egzekucyjnego*, Sopot 2018
- Studzińska Joanna, *Dopuszczalność dokonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym w formie elektronicznej* (w:) *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015, s. 135
- Studzińska Joanna, *Elektroniczne czynności komornika. Postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Media elektroniczne. Współczesne problemy prawne*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek. Warszawa 2016, s. 97
- Uliasz Marcin, *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego* (w:) *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016, s. 149
- Uliasz Marcin, *System teleinformatyczny obsługujący postępowanie egzekucyjne – analiza pojęcia*, PPE 2017/4, s. 29; PPE 2018/1, suplement, s. 19
- Uliasz Marcin, *System teleinformatyczny obsługujący postępowanie egzekucyjne – analiza pojęcia* (w:) *Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, red. Z. Szczurek, G. Sikorski, Sopot 2017, s. 91
- Wybieralska Katarzyna, *Rola informatyzacji w postępowaniu egzekucyjnym – tok postępowania* (w:) *Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, Sopot 2017, s. 253

Art. 759. [Czynności egzekucyjne; uprawnienia nadzorcze sądu]

§ 1. Czynności egzekucyjne są wykonywane przez komorników z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądów.

§ 1¹. Czynności zastrzeżone dla sądu mogą być wykonywane przez referendarza sądowego, z wyłączeniem:

- 1) stosowania środków przymusu;
- 2) orzekania o ściągnięciu należności w trybie art. 873;
- 3) stwierdzenia wygaśnięcia skutków przybicia i utraty rękojmi;
- 4) spraw o egzekucję świadczeń niepieniężnych z wyjątkiem wydania rzeczy ruchomej;
- 5) spraw o egzekucję przez zarząd przymusowy;
- 6) spraw o egzekucję przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego.

§ 2. Sąd wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika.

§ 3. Sąd może zobowiązać komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń, o których mowa w § 2.

ORZECZNICTWO	69
PIŚMIENICTWO	71
Organy egzekucyjne	71
Nadzór sądu	72

ORZECZNICTWO

Przepis art. 759 § 2 k.p.c. wkłada na sąd egzekucyjny obowiązek wkraczania wtedy, gdy dowie się, że tego wymaga zapewnienie należytego wykonania egzekucji. Takim sygnałem dla sądu powinna być skarga na czynności komornika, jeżeli z treści jej uzasadnienia wynika, że dokonane przez komornika czynności naruszają prawo i gdy ze względu na wyznaczony przez komornika termin licytacyjny widoczne jest, że brak odpowiedniego zarządzenia sądu pozbawi skarżącego ochrony, której dochodzi w drodze skargi (art. 667, art. 821 § 1 k.p.c.).

z uzasadnienia wyroku SN z 10 maja 1968 r., I CR 160/68, OSNCP 1969/2, poz. 34; RPEiS 1969/2, s. 326; NP 1969/11–12, s. 1728 z omówieniem A. Szpunara i W. Wanatowskiej, *Przegląd orzecznictwa*

Przewidziany w art. 759 § 2 k.p.c. nadzór sądu nad postępowaniem egzekucyjnym dotyczyć może nie tylko strony formalnej, ale i merytorycznej, przy czym powinien zmierzać do należytego zagwarantowania i ochrony praw nie tylko wierzyciela, ale wszystkich uczestników tego postępowania.

postanowienie SN z 12 marca 1975 r., III CRN 456/74, OSPiKA 1976/1, poz. 8; OSPiKA 1976/10, poz. 182 z głosą W. Świebody; NP 1976/7–8, s. 1140 z omówieniem E. Wengerka, *Przegląd orzecznictwa*; PIP 1977/4, s. 126 z omówieniem W. Siedleckiego, *Przegląd orzecznictwa*

Na zarządzenie prezesa sądu oddalającego wnioszek o wyłączenie komornika nie przysługuje zażalenie.

uchwała SN z 3 kwietnia 1987 r., III CZP 12/87, OSNCP 1988/6, poz. 80; OSPiKA 1987/11–12, poz. 223

Stronie postępowania egzekucyjnego przysługuje zażalenie na zarządzenie sądu wydane w trybie art. 759 § 2 k.p.c., uchylające zajęcie wynagrodzenia za pracę dokonane bez właściwego tytułu.

uchwała SN z 4 października 1990 r., III CZP 51/90, OSP 1991/5, poz. 111; BSN 1990/10, s. 5; PS 1992/4, s. 82 z omówieniem J. Gudowskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Zgodnie z art. 1028 § 1 k.p.c. organ egzekucyjny obowiązany jest badać i oceniać zakres zaskarżenia planu podziału i wykonać plan w części, której nie dotyczą zarzuty. Sąd jest związany zakresem zaskarżenia planu podziału i rozpoznając

zarzuty, nie może go zmienić na niekorzyść skarżącego. Także sąd w ramach nadzoru z art. 759 § 2 k.p.c. nie może zmienić tej części planu podziału, która uprawomocniła się z powodu jej nie zaskarżenia.

wyrok SN z 19 października 2005 r., V CK 642/04, niepubl.

W razie skierowania egzekucji do nieruchomości stanowiącej według wpisu w księdze wieczystej majątek odrębny (osobisty) małżonka dłużnika, sąd nie może – działając na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. – uchylić dokonanego zajęcia ze względu na to, że zgodnie z treścią tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko małżonkowi dłużnika, jego odpowiedzialność jest ograniczona do majątku wspólnego.

postanowienie SN z 7 czerwca 2006 r., III CZP 29/06, OSNC 2007/3, poz. 45; R.Pr. 2007/2, s. 119; MoP 2008/3, s. 144

Rozpoznając zażalenie na postanowienie o zmianie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, sąd drugiej instancji nie może na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. usunąć sprosteczonych uchybień komornika, jeżeli sąd pierwszej instancji odniósł się do tych uchybień, a zażalenie nie zawiera w tym zakresie zarzutów.

postanowienie SN z 22 marca 2007 r., III CZP 2/07, niepubl.

! Sąd może na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. z urzędu zmienić prawomocne postanowienie komornika, którym wadliwie ustalono wysokość opłaty egzekucyjnej.

uchwała SN z 19 kwietnia 2007 r., III CZP 16/07, OSNC 2008/6, poz. 58; BSN 2007/4, s. 12; IC 2007/5, s. 11; NPN 2007/2, s. 66; R.Pr. 2008/3, s. 164; PPE 2008/1–2, s. 105 z glosą G. Julkego; Rej. 2009/4, s. 130 z glosą W. Sługiewiczza; MoP 2010/6, s. 345 z glosą M. Rzewuskiego

!! Jeżeli sąd uzna, że skarga na czynności komornika wskazuje na uchybienia uzasadniające podjęcie działań na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., nie odrzuca jej z przyczyn określonych w art. 767³ k.p.c.

uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 11/12, OSNC 2012/10, poz. 118; BSN 2012/5, s. 10; IC 2012/6, s. 8; MoP 2013/16, s. 885; LEX nr 1162615 z glosą S. Wojdyła; Pal. 2012/9–10, s. 154 z omówieniem Z. Strusa, *Przegląd orzecznictwa*

Zgodnie z art. 767³ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381) skarga na czynności komornika, od której nie uiszczono należnej opłaty, podlegała odrzuceniu, chyba że sąd uznał, iż zachodziła przyczyna podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.

uchwała SN z 18 lipca 2012 r., III CZP 32/12, OSNC 2013/2, poz. 13; BSN 2012/7, s. 8; IC 2012/9, s. 4

!! Artykuł 759 § 2 k.p.c. nie stanowi podstawy do obniżenia przez sąd z urzędu prawidłowo ustalonych opłat egzekucyjnych.

uchwała SN z 26 października 2016 r., III CZP 63/16, OSNC 2017/7–8, poz. 77; BSN 2016/10, s. 8; IC 2016/11, s. 7; Rej. 2016/12, s. 160; *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa*, red. J. Kosonoga, Warszawa 2017, s. 221 z omówieniem E. Konarskiej

Uprawomocnienie postanowienia komornika sądowego w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego i jego wykonanie nie uniemożliwia zmiany tego postanowienia przez sąd z urzędu na podstawie art. 759 § 1 k.p.c.

postanowienie SN z 10 sierpnia 2018 r., III CZP 28/18, OSNC-ZD 2019/C, poz. 45

PIŚMIENNICTWO

Organy egzekucyjne

Arkuszevska Aneta M., *Nowe uprawnienia referendarza sądowego w świetle ustawy z 10.07.2015 r. – wybrane zagadnienia* (w:) *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 19

Ciesielski Jerzy, *Poszerzenie uprawnień referendarza sądowego na przykładzie postępowania klauzulowego i egzekucyjnego* (w:) *Transformacje postępowania cywilnego w postępowaniach rozpoznawczych*, red. I. Gil, Sopot 2017, s. 133

Dukat Patrycja Weronika, *Narzędzia prawne komornika sądowego (zagadnienia wybrane)*, *Civitas et Lex* 2019/2, s. 39

Ereciński Tadeusz, *Organy egzekucji sądowej na tle porównawczym*, *ZN IBPS* 1987/27–28, s. 77

Julke Grzegorz, *Dopuszczalność dokonywania określonych czynności w postępowaniu egzekucyjnym przez osobę niebędącą komornikiem sądowym*, *Nowa Currenda* 2010/11, s. 6

Kalak Jakub, *Rozszerzenie zakresu czynności referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym* (w:) *Kierunki zmian egzekucji sądowej*, red. P. Grzegorzczyk, M. Walasik, Sopot 2017, s. 67

Lubiński Kazimierz, *Organy egzekucyjne oraz ich właściwość* (w:) *Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych w Polsce*, red. K. Lubiński, Sopot 2002, s. 32

Lubiński Kazimierz, Rawczyński Paweł, *Referendarz sądowy w polskim postępowaniu cywilnym na tle prawnoporównawczym* (w:) *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 284

Marciniak Andrzej, *Zadania komornika sądowego w polskim postępowaniu cywilnym*, *PPE* 2006/12, s. 21

Misztal-Konecka Joanna, *Kompetencje referendarza sądowego w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym a wymierzanie sprawiedliwości*, *MoP* 2017/8, s. 427

Mościcka Aneta, *Czy referendarz sądowy może rozpoznać skargę na czynność komornika?*, *Nowa Currenda* 2015/1, s. 37

Muliński Maciej, *Organy postępowania klauzulowego*, *PES* 2001/19, s. 65

Rawczyński Paweł, *Referendarz sądowy w postępowaniu egzekucyjnym w sprawach cywilnych* (w:) *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, red. K. Lubiński, Warszawa 2013, s. 215

Tom V, ostatni, zawiera orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1921–2020 oraz piśmiennictwo z lat 1838–2020, dotyczące art. 758–1217 Kodeksu postępowania cywilnego lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami.

Na publikację składa się część bogatych zbiorów bibliograficznych autora, obejmujących prawie 100 000 pozycji. Liczy ona ok. 15 000 orzeczeń przypisanych do poszczególnych artykułów Kodeksu oraz tyleż pozycji piśmiennictwa. W zbiorze umieszczono wszystkie orzeczenia opublikowane – ze wskazaniem opracowanych do nich glos, notek, omówień lub komentarzy – niepublikowane natomiast tylko te, które autor uznał za ważne, istotne lub z innych powodów warte upowszechnienia.

Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy może sięgnąć do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem Kodeksu postępowania cywilnego – znajdzie tam z łatwością wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej. Znaczenie poszczególnych orzeczeń zostało zaznaczone przez autora stosownymi piktogramami.

Dzieło – będące owocem ponad 40-letniej bibliograficznej działalności autora – zostało sporządzone z nadzwyczajną, niespotykaną już dzisiaj skrupulatnością i rzetelnością.

Stanowi kontynuację cyklu „GUDI-LEX”, rozpoczętego w 2018 r. zbiorem orzecznictwa i piśmiennictwa do Kodeksu cywilnego (4 tomy, 5 woluminów). Jest także zapowiedzią wydania podobnej publikacji dotyczącej Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Jacek Gudowski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, przez 30 lat orzekający w Izbie Cywilnej; do 2015 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; autor wielu cenionych na rynku publikacji z dziedziny prawa cywilnego oraz ustroju sądów – komentarzy, opracowań systemowych, artykułów i przeglądów orzecznictwa. Zgromadził bogaty zbiór zapisów bibliograficznych dotyczących prawa cywilnego, obejmujących XIX, XX i XXI wiek. W 2017 r. udzielił Krzysztofowi Sobczakowi obszernego wywiadu, który ukazał się w książce *Państwo prawa to niezależne sądy* (Warszawa 2018).

ISBN 978-83-8223-038-3

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL